

Briuselis, 2015 07 15
COM(2015) 340 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Pradedamos viešos konsultacijos dėl naujo energijos rinkos modelio

{SWD(2015) 142 final}

1. PERĖJIMO PRIE NAUJOS ELEKTROS ENERGIJOS SISTEMOS VIZIJA

Savo politinėse gairėse J. C. Junckerio Komisija atsparios energetikos sąjungos su perspektyvia klimato politika kūrimą paskelbė vienu iš savo strateginių tikslų.

Šis siekis patvirtintas 2015 m. Komisijos darbo programoje¹ ir išsamiau apibrėžtas Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategijoje², siekiant sudaryti sąlygas patikimai ir visiems prieinamai tiekti energiją, taikyti principą „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ ir užtikrinti, kad Europos Sąjunga taptų pasauline atsinaujinančiųjų išteklių energetikos lydere. Norint pasiekti šiuos tikslus reikės iš esmės pertvarkyti Europos energetikos sistemą, be kita ko, performuoti Europos elektros energijos rinką, užtikrinti didesnę nuspėjamumą susiejant didmeninę ir mažmeninę rinkas ir pritraukti daugiau investicijų. Tai padės įgyvendinti naujų galimybių Europos energijos vartotojams teikiančių priemonių rinkinį, kaip išdėstyta kartu priimtame komunikate COM(2015) 339.

Europos elektros energijos sistemoje vyksta svarbūs pokyčiai. Nuo tada, kai priimtas trečiasis energijos vidaus rinkos dokumentų rinkinys³, elektros energijos politikos srities sprendimai padėjo paskatinti konkurenciją ir padidinti tarpvalstybinius elektros energijos srautus. Didmeninėse rinkose vis dažniau pastebima sąžininga ir atvira konkurencija ir, nors vis dar nepakankamai, ji įsitvirtina ir mažmeninėje prekyboje. Įvedus vadinamąjį rinkų susiejimą ir srautu grindžiamą pralaidumo paskirstymą elektros energija efektyviau gali būti prekiaujama visoje Europoje. Tuo pat metu dėl Atsinaujinančiųjų išteklių direktyvos⁴ ir dėl valstybių narių pastangų iš atsinaujinančiųjų išteklių pagaminta elektros energija tapo vienu iš svarbiausių elektros energijos šaltinių – tai rodo, jog pradėtas perėjimas prie mažai anglies dioksido išskiriančių technologijų energetikos sistemos.

Visos šios priemonės yra į ateitį orientuotos energetikos sistemos elementai, tačiau Europa dar turi išspręsti nemažų uždavinių, kad jos energetikos sistema taptų tinkama. Kad galėtume valdyti šiuos pokyčius ir visapusiškai jais pasinaudoti, turime iš naujo peržvelgti, kaip Europos elektros energijos sistema ir rinkos yra organizuotos ir reglamentuojamos.

---

¹ COM(2014) 910 *final*, 2014 12 16.

² COM(2015) 80 *final*, 2015 2 25.

³ Visų pirma trečiasis energetikos dokumentų rinkinys, kurį sudaro 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB, *OL L 211, 2009 8 14, p. 55–93*; 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, *OL L 211, 2009 8 14, p. 15–35*; 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 713/2009, įsteigiantis Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą, *OL L 211, 2009 8 14, p. 1–14*, taip pat 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB, *OL L 140, 2009 6 5, p. 16–62*.

⁴ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB. *OL L 140, 2009 6 5, p. 16–62*.

Dabartinės rinkos koncepcija susiformavo tuo laikotarpiu, kai pagrindinis didelių centralizuotų elektrinių, visų pirma kūrenamų iškastiniu kuru, tikslas buvo kiekvieną namų ūkį ir įmonę ribotoje teritorijoje, paprastai valstybėje narėje, aprūpinti jų pageidaujama elektros energijos kiekiu, o vartotojai (namų ūkiai, įmonės ir pramonė) buvo laikomi pasyviais. Šiuo metu pereinant prie decentralizuotos energijos gamybos daugėja susijusių dalyvių ir keičiasi esami rinkos vaidmenys. Elektros energijos rinka turi prisitaikyti prie šios naujos tikrovės ir visapusiškai įtraukti visus rinkos dalyvius ir veiksnius, be kitą ko, lanksčią paklausą, energijos paslaugų teikėjus ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius. Vienas konkretus pavyzdys – lankstumas, kuris suteikia galimybę pramoniniams vartotojams dalyvauti rinkoje ir tiesiogiai pasinaudoti didesnės konkurencijos teikiama nauda. Tam reikia veiksmingos reguliavimo ir valdymo sistemos, kuri mažintų būtinybę imtis intervencinių veiksmų, tokių kaip pajėgumų užtikrinimo priemonės.

Gerai veikianti Europos energijos rinka turėtų sudaryti sąlygas elektros energiją laisvai tiekti ten, kur jos labiausiai reikia ir kur ji labiausiai vertinama, kuo geriau pasinaudoti didesnės tarpvalstybinės konkurencijos teikiama nauda ir siųsti teisingus signalus bei teikti paskatas tinkamoms investicijoms. Be to, ji turėtų užtikrinti, kad elektros energija būtų tiekiama tik atsižvelgiant į rinkos signalus. Šiuo metu taip yra ne visada. Nors dėl rinkų susiejimo (kur jis įvykdytas) didmeninės kainos jau tapo labiau suderintos, absoliučios kainos, net gretimose rinkose, labai skiriasi ir kainų skirtumai nemažėja. Taip pat reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad būtų įgyvendintas pakankamas tinklų tarpusavio sujungimas ir visame energetikos sektoriuje skatinti investicijoms būtiną ilgalaikį stabilumą.

2014 m. spalio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime sutarti 2030 m. tikslai⁵ – Europos Sąjungoje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 40 proc., bent 27 proc. ES suvartojamos energijos gauti iš atsinaujinančiųjų išteklių ir bent 27 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą – atspindi plačius užmojus. Tai reiškia, kad pokyčiai elektros energijos sistemoje, mažinant ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro, turės toliau vykti ir intensyvėti. Siekiant Europos Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato politikos tikslų tikėtina, kad iki 50 proc. visos elektros energijos bus pagaminama naudojant atsinaujinančiuosius išteklius. Šiuo metu rinkos nėra pakankamai lanksčios tiek pasiūlos, tiek paklausos atžvilgiu, kad galėtų prisitaikyti prie didesnės atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies rinkoje. Naujas rinkos modelis turėtų užtikrinti, kad energijos rinkos visapusiškai galėtų paremti šį perėjimą mažiausiomis sąnaudomis. Tai galima pasiekti pašalinant likusias kliūtis atsinaujinančiųjų išteklių energijos integravimui ir užtikrinti, kad rinka siųstų teisingus signalus, kad būtų pakankamai investuojama į lanksčius pajėgumus, reikalingus siekiant prisitaikyti prie vis didesnio kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių įtraukimo į sistemą. Būtinis žingsnis siekiant užtikrinti sėkmingą atsinaujinančiųjų išteklių energijos integravimą į sistemą mažiausiomis sąnaudomis yra užtikrinti gerą trumpalaikių elektros energijos rinkų, kuriose prekiaujama paskutinę parą prieš elektros energijos tiekimą iki pat vartojimo momento, veikimą, sudarant sąlygas visapusiškai pasinaudoti lanksčiomis technologijomis.

Į energijos vartojimo efektyvumo potencialą atsižvelgiama priimant visus sprendimus, susijusius su energetikos sąjungos kūrimu (akcentuojant principą „svarbiausia – energijos

---

⁵ EUCO 169/14.

vartojimo efektyvumas“). Vis dėlto numatoma, kad elektros energijos paklausa didės, nes vartotojai nuo kitų energijos šaltinių pereina prie elektros energijos. Todėl vykdant bet kokią rinkos modelio peržiūrą turi būti sudarytos sąlygos, kurios padėtų dar labiau sumažinti ES energijos suvartojimą, kartu suteikiant galimybę ekonomiškai efektyviu būdu į rinką integruoti naujų rūšių lanksčią paklausą.

Be to, naujos didelio poveikio technologijos, tokios kaip pažangieji tinklai, pažangioji apskaita, išmanieji namai, energijos gamyba savo reikmėms ir elektros energijos kaupimo įranga, suteikia galimybių piliečiams prisiimti atsakomybę už perėjimą prie kitokio energetikos modelio. Pasinaudoję šiomis naujomis technologijomis, jie gali sumažinti savo sąskaitas už elektros energiją ir būti aktyvūs rinkos dalyviai. Rinka turi skatinti šiuos procesus.

ES rinkos modelis turėtų užtikrinti, kad didelių ir mažų energijos vartotojų energijos poreikius galėtų patenkinti novatoriškos įmonės ir patikimi tarpininkai visoje Europoje. Jie turėtų pasinaudoti naujų technologijų teikiamomis galimybėmis ir didžiausią dėmesį skirdami vartotojams kurti ir diegti naujus produktus ir paslaugas. Tai padės įgyvendinti naujų galimybių vartotojams teikiančių priemonių rinkinį, kuriuo gali būti sujungti įvairūs energetikos sąjungos strategijos elementai: kurti moksliniais tyrimais ir inovacijomis grindžiamas darbo vietas ir mūsų politikos priemonėse energijos vartojimo efektyvumui skirti didžiausią dėmesį.

Mūsų tikslas – visapusiškai integruoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją į elektros energijos sistemą, užtikrinant, kad rinkos būtų parengtos priimti atsinaujinančiųjų išteklių energiją, skatinant jos tiekimą elektros energijos rinkose vienodomis sąlygomis su tradiciniu būdu pagaminta energija.

Tam turės būti sukurta nauja sistema, kuri:

- būtų tinkama tarpusavyje sujungtai ES masto elektros energijos rinkai, kurioje būtų teikiami aiškūs kainų signalai naujoms investicijoms ir būtų sudaromos palankios sąlygos atsinaujinančiajai energijai plėtoti;
- skatintų regioninį bendradarbiavimą ir energetikos politikos koordinavimą;
- sudarytų sąlygas bendradarbiavimui atsinaujinančiųjų išteklių vystymo srityje, įskaitant dėl paramos schemų;
- elektros energijos tiekimo saugumui suteiktų Europos lygmens svarbą.

Ši iniciatyva yra vienas iš pagrindinių energetikos sąjungos strategijos veiksmų⁶. Ji priimta kartu su komunikatu dėl naujų galimybių energijos vartotojams, siekiant jiems suteikti svarbiausią vaidmenį būsimoje energetikos sistemoje; pirmasis pagal strategiją pasiektas rezultatas – persvarstyta direktyva dėl energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo.

---

⁶ Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos pagrindų strategija, COM(2015)80 *final*, 2015 2 25.

2. NAUJOS ELEKTROS ENERGIJOS RINKOS EUROPOS SĄJUNGOJE KŪRIMAS

2.1. Rinkos veikimo užtikrinimas

Visapusiškai veikianti visos Europos elektros energijos rinka yra geriausias būdas užtikrinti, kad elektros energija bet kuriuo metu galėtų būti tiekiamą vartotojams ekonomiškiausiu būdu.

2.1.1. Tarpvalstybinių trumpalaikių rinkų sukūrimas

Elektros energijos kaina kiekvienu momentu ir kiekvienoje jos gamybos ir vartojimo vietoje yra skirtinga. Kainos turėtų atspindėti šį faktą, kad būtų siunčiami teisingi ir aiškūs gamybos ir investavimo signalai. Tai reiškia, kad esant nepakankamai gamybai kainos neišvengiamai bus didelės ir tai taip pat galėtų paskatinti paklausos valdymo priemonių veikimą.

Trumpalaikės rinkos, visų pirma einamosios paros ir balansavimo rinkos, turi būti esminė veiksmingo elektros energijos rinkos modelio dalis. Jos turi būti sukurtos turint omenyje ateities energetikos sistemą, kuriai būdingi dideli tarpvalstybiniai srautai ir didelis iš kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių pagaminamos elektros energijos kiekis. Daugelyje valstybių narių rinkos veikimas galėtų būti gerokai pagerintas susiejant rinkas, pagerinant tarpvalstybinius srautus, sustiprinant prekybą einamosios paros rinkose ir paklausos valdymą. Kainų nustatymo apribojimai turėtų būti panaikinti, pasirengimo laikas einamosios paros rinkose ir prekybos laikotarpiai turėtų būti sutrumpinti ir sesijos uždarymo laikai turėtų būti labiau suderinti su tikroju laiku.

Saugiai eksploatuoti tinklą tapo sudėtingiau sparčiai daugėjant kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių, todėl tiek vartotojai, tiek įprastinės gamybos įrenginiai turi gebėti ir būti skatinami reaguoti į šią lankstumo problemą. Integravus kaupimą elektros energijos rinkoje dar labiau padidėtų būtinas lankstumas: elektros energija turėtų būti kaupiama kai yra jos perteklius ir kainos yra žemos ir ji turėtų būti tiekiamą, kai gamyba menka, o kainos yra aukštos, taip sušvelninant elektros energijos gamybos svyravimą.

Siekiant šio tikslo svarbiausia yra sukurti ES masto tarpvalstybinės prekybos einamosios paros rinkose sistemą, kaip jau buvo sėkmingai padaryta prekybos kitos paros rinkose atveju. Kad balansavimo rinkos veiktų veiksmingiau ir efektyviau, jos turės apimti didesnę plotą nei dabar. Tai sumažins atsarginės elektros energijos gamybos poreikį ir sudarys sąlygas Europos energetikos sistemai visapusiškai išnaudoti atsinaujinančiųjų energijos išteklių galimybes. Šios priemonės turėtų būti papildytos bendrais tinklo perkrovos valdymo metodais. Vadovaujantis tinklo poreikiais, o ne valstybių sienomis, Europoje turėtų būti nustatyta keletas platesnių balansavimo regionų. O nustatant didmeninės elektros energijos kainų zonas taip pat turėtų būti atsižvelgiama į perdavimo pajėgumus, o ne vien į valstybių narių sienas.

2.1.2. Ilgalaikių rinkų plėtojimas siekiant sudaryti sąlygas investicijoms

Investicijoms ilgalaikių kainų signalai yra tiek pat svarbūs, kiek tinkamai veikiančios trumpalaikės rinkos. Kitas svarbus signalas investuotojams yra susijęs su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu, t. y. Europos anglies dioksido rinkos pertvarkymu, numatant veikiančią rinkos stabilumo rezervą ir papildomas priemones, kaip nurodyta kartu su šiuo komunikatu priimtame pasiūlyme dėl ATLPS peržiūros.

Turime užtikrinti, kad šios rinkos būtų iš tiesų atviros visiems rinkos dalyviams. Veiksmingos galimybės patekti į ilgalaikes rinkas, kurios siunčia signalus, kokios investicijos yra ekonomiškai pagrįstos ir kur jos turėtų būti vykdomos, yra reikalingos ne tik rinkoje įsitvirtinusioms įmonėms, bet ir tradiciniams gamintojams, taip pat siekiant užtikrinti lanksčią paklausą bei skatinti energijos kaupimo technologijas ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius bei naujiems energetikos paslaugų teikėjams.

Kai kuriose rinkose dėl didelio masto perėjimo prie daug kapitalo reikalaujančios elektros energijos gamybos iš vėjo ir saulės, kurios ribinės sąnaudos artimos nuliui, lėmė ilgus nedidelių momentinių kainų laikotarpius, taip pat sumažėjo įprastų energijos gamybos įrenginių veikimo trukmė. Kad tokiomis aplinkybėmis elektros energijos rinkos siųstų teisingus kainos signalus investicijoms į pakankamus pajėgumus, būtina sudaryti sąlygas, kad kainos atspindėtų trūkumą didžiausios paklausos metu ir kad investuotojai būtų tikri, jog tai suformuos ilgalaikių kainų signalus.

Leisti didmeninėms kainoms didėti didėjant paklausai arba kai gamyba yra nepakankama nebūtinai reiškia, kad vartotojams bus taikomos didesnės arba nepastovesnės kainos. Gerai veikiančios ilgesnio laikotarpio rinkos leis tiekėjams ir gamintojams valdyti kainų svyravimus neatidėliotinių sandorių rinkose, kuriose gamintojai gali tiekėjams ir vartotojams faktiškai parduoti draudimą nuo kainų svyravimų poveikio ir taip pat pagerinti ilgalaikius investavimo signalus. Rinkos dalyviai, įskaitant atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamintojus, turėtų gebėti apsidrausti nuo kainų svyravimų ir rizikos dėl pagaminamos energijos kiekio; taip su kainų šuoliais susijęs netikrumas būtų pakeistas planuojamomis ir saugiomis pajamomis. Todėl itin svarbu leisti kainoms trumpalaikėse rinkose svyruoti ir jas susieti su ilgalaikėmis rinkomis.

Ilgalaikės rinkos dalyvių sutartys gali sumažinti investavimo riziką, susijusią su daug kapitalo reikalaujančiomis investicijomis į elektros energijos sektorių, palengvinant galimybes pagrįstomis kainomis gauti kapitalo, ypač mažo anglies dioksido kiekio technologijoms. Todėl svarbu skatinti tinkamų ilgalaikių produktų prieinamumą ir nustatyti galimas kliūtis konkurencingam ilgalaikių sutarčių sudarymui. Sudarydamos ilgalaikes sutartis energijos biržose sutarčių šalys dažnai turi pateikti garantijas. Kadangi teikti tokias garantijas gali būti brangu, reikėtų įvertinti priemones, kurios leistų sumažinti susijusias išlaidas, kartu ribojant riziką, susijusią su sandorio šalies įsipareigojimų nevykdymu.

2.1.3. Veikiančios rinkos infrastruktūra

Gerai sujungtas Europos energetikos tinklas yra būtinas Europos energetiniam saugumui, didesnei konkurencijai vidaus rinkoje, dėl kurios nusistovėtų konkurencingesnės kainos, ir tam, kad būtų teikiami reikiami signalai skatinti investicijas siekiant Europos Sąjungos nusistatytą priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir klimato politikos tikslų⁷.

Todėl vienas iš pagrindinių prioritetų įgyvendinant energetikos sąjungos strategiją yra sukurti trūkstamas infrastruktūros jungtis, reikalingas tikrai integruotai vidaus rinkai, ir sudaryti sąlygas būtinoms investicijoms.

---

⁷ COM(2015) 82 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Siekiant elektros energijos tinklų jungiamųjų linijų pralaidumo 10 proc. tikslinio rodiklio. Europos elektros energijos tinklo atitikties reikalavimams iki 2020 m. užtikrinimas“.

Bendro intereso projektai (BIP)⁸ yra pagrindinė priemonė siekiant fiziškai integruoti nacionalines elektros energijos rinkas ir įvairinti jų energijos šaltinius. Daugelis iš siūlomų infrastruktūros jungčių atliks svarbų vaidmenį balansuojant atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinių kintamumą tarp tokių šalių, kaip Norvegija ir Jungtinė Karalystė, Prancūzija ir Ispanija arba Norvegija, Nyderlandai ir Vokietija. Europos strateginių investicijų fondas, papildydamas esamą finansavimą pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę, taip pat remtų energetikos projektus, be kita ko, energetikos infrastruktūros projektus. Be to, Europos investavimo konsultacijų centras teiks ekspertų ir techninę pagalbą viešojo ir privačiojo sektorių projektų rengėjams parengti finansine prasme gerus investicinius projektus.

2.2. Rinkos modelio pritaikymas prie atsinaujinančiosios energijos ir paramos sistemų pritaikymas prie rinkų

Siekiant energetikos sąjungos tikslo Europos Sąjungą paversti pasaulio atsinaujinančiosios energetikos lydere, būtina sukurti aplinką, kurioje atsinaujinančiųjų išteklių energija gali pritraukti būtinas investicijas. Kapitalui imlios atsinaujinančiosios energijos finansavimas gali būti nebrangus, jei bus užtikrintos stabilios investavimo sąlygos, kuriomis sumažės su reguliavimu susijusi našta ir rizika.

2.2.1. Atsinaujinančiųjų išteklių energijai pritaikyta rinka

Priimant sprendimus dėl investavimo į atsinaujinančiųjų išteklių energiją reikia atsižvelgti į geografinės vietovės gamtinius ypatumus, tinklo prieinamumą, visuomenės pritarimą, vartojimo vietą, administracines ir investavimo sąlygas, įskaitant mokesčius ir rinkliavas. Visi šie veiksniai yra svarbūs gamybos sąnaudoms. Kad rinka veiktų, turi būti tinkamai nustatytos kainų zonos – tada būtų siunčiami signalai, kada ir kur elektros energija turėtų būti gaminama iš atsinaujinančiųjų išteklių.

Be to, kad atsinaujinančiųjų išteklių elektros energija būtų sėkmingai integruota į sistemą, reikalingos lanksčios rinkos, kuriose yra daugiau tiek su pasiūla, tiek su paklausa susijusių dalyvių. Padidinti lankstumą ir sudaryti sąlygas atsinaujinančiosios energijos gamintojams vienodomis sąlygomis konkuruoti su tradiciniais energijos gamintojais padėtų likvidžios ir geriau integruotos trumpalaikės rinkos. Taip pat reikėtų skatinti rinkas valdyti su energijos kiekiu susijusią riziką.

Atitinkamai lankstumas siekiant integruoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją į rinką būtų dar labiau padidintas pagerinus tarpusavio jungtis ir sudarius sąlygas valdyti paklausą. Vis dėlto šiuo metu vartotojai neturi pakankamų paskatų pritaikyti savo vartojimo prie kintančios pasiūlos. Be to, reguliavimo kliūtimis ir diskriminacinėmis taisyklėmis užkertamas kelias vartotojams arba jų vardu veikiantiems energijos paklausos valdymo paslaugos teikėjams (angl. *aggregators*) valdyti paklausą (įskaitant kaupimo valdymą) ir dalyvauti elektros energijos rinkose tomis pačiomis sąlygomis kaip gamintojai.

Padidinus rinkos lankstumą elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamintojai galėtų visapusiškai dalyvauti rinkoje, be kita ko subalansuodami savo portfelį. Jiems taip

---

⁸ 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB) Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009.

pat turėtų būti sudarytos sąlygos patiems prisidėti prie sistemos lankstumo didinimo. Reikia peržiūrėti galiojančias nuostatas, kuriomis tam tikrai elektros energijos gamybai netaikomos įprastinės rinkos taisyklės.

2.2.2. Rinkai pritaikytos atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos skatinimas

Toks rinkos pertvarkymas ir ES ATLPS stiprinimas yra būtini žingsniai siekiant sukurti sąlygas, kurioms esant investicijos į naujus atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumus ilgainiui būtų grindžiamos rinkos veiksniais.

Šiuo metu elektros energijos gamybą iš atsinaujinančiųjų išteklių reikėtų remti prireikus taikant rinka grindžiamas schemas, kuriomis šalinami rinkos trūkumai, užtikrinamas sąnaudų veiksmingumas ir pagal valstybės pagalbos gaires⁹ vengiama per didelės kompensacijos ir rinkos iškraipymo.

Atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos rėmimo schemas beveik visada yra nacionalinio masto. Daug naudos teiktų labiau suderintas regioninis požiūris į atsinaujinančiąją energiją, įskaitant paramos schemas, be kita ko, skatinant ekonomiškai efektyvų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos vystymą optimaliose geografinėse vietovėse. Tai padidintų atsinaujinančiųjų išteklių energijos rinką, palengvintų jos integraciją ir skatintų veiksmingiausią jos panaudojimą. Nors valstybės narės tampa vis atviresnės glaudesniam regioniniam bendradarbiavimui, praktinių sunkumų išlieka. Šie praktiniai sunkumai galėtų būti šalinami konkrečia tarpvalstybinio dalyvavimo paramos schemose sistema.

2.3. Didmeninės ir mažmeninės rinkų sujungimas siekiant įgyvendinti naujų galimybių vartotojams teikiančių priemonių rinkinį

Vidaus rinkos integracija neturėtų apsiriboti didmeniniu lygmeniu. Tam, kad būtų išnaudotos visos Europos energijos vidaus rinkos galimybės, mažmeninės prekybos elektros energija rinka turi suteikti vartotojams – namų ūkiams, įmonėms ir pramonei – galimybę aktyviai dalyvauti Europos Sąjungos energetikos sektoriaus pertvarkymo procese ir jis jiems turi būti naudingas. Tai turi būti vienas iš naujojo rinkos modelio tikslų, kuriam įgyvendinti būtina iš esmės pakeisti vartotojo vaidmenį elektros energijos rinkoje.

Šiuo metu yra daug kliūčių visapusiškam vartotojų dalyvavimui energijos rinkoje. Dėl tinkamos išlaidų ir vartojimo informacijos ar pasiūlymų skaidrumo stokos konkurencija daugelyje mažmeninės prekybos rinkų yra nepakankama. Be to, būstuose teikiamų energetikos paslaugų rinkos vis dar nepakankamai išplėtos.

Būti aktyviam energijos vartotojui neturi būti sudėtinga ar reikalauti daug laiko. Jau yra technologijų, kurios leidžia vartotojams aktyviai dalyvauti pertvarkant energetikos sektorių. Tačiau reguliavimo priemonės, tokios kaip nustatytos didžiausios kainų ribos, reguliuojamos kainos, iškreipiantys mokesčiai ir kitos valstybės intervencinės priemonės lemia kainas, kurios neskatina vartotojų dalyvauti rinkoje. Taigi optimalaus paklausos

---

⁹ Komisijos komunikatas „2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės“, OL C 200, 2014 8 26, p. 1–55.

valdymo potencialas dar neišnaudotas. Todėl namų ūkiai, įmonės ir pramonė šiuo metu nepakankamai skatinami dalyvauti elektros energijos rinkose.

Taigi itin svarbu, kad būtų siunčiami teisingi kainų signalai. Tam reikia glaudžiau susieti didmeninę ir mažmeninę rinkas, visų pirma galutiniams vartotojams siūlant didmeninių kainų pokyčius atspindinčias kainas. Tinklo tarifai taip pat turi būti parengti taip, kad neatgrasytų nuo paklausos valdymo ir kartu užtikrintų teisingą indėlį į tinklo sąnaudas.

Be to, kitomis reguliavimo kliūtimis ir vietoje taikomomis diskriminacinėmis taisyklėmis užkertamas kelias vartotojams arba jų vardu veikiantiems energijos paklausos valdymo paslaugos teikėjams pasinaudoti paklausos valdymo (įskaitant kaupimo valdymą) galimybe ir dalyvauti elektros energijos rinkose tomis pačiomis sąlygomis kaip gamintojai. Akivaizdžiausia kliūtis yra reguliuojamos kainos, kurios neleidžia galutiniams vartotojams gauti rinkos kainų signalų. Be to, rinkos taisyklės dar ne visada palankios dalyvauti energijos paklausos valdymo paslaugos teikėjams. Reikėtų parengti bendrą požiūrį į rinkos modelį, siekiant sudaryti sąlygas paklausos valdymo paslaugos teikėjams vienodomis sąlygomis konkuruoti su gamintojais.

KLAUSIMAI

- 1) Ar kainos, rodančios faktinį trūkumą (laiko ir vietos atžvilgiu), būtų svarbi būsimo rinkos modelio sudedamoji dalis? Ar į modelį reikėtų įtraukti ir kainas, kurios atspindėtų turimų perdavimo pajėgumų trūkumą?
- 2) Kokių sunkumų galėtų atsirasti dėl kainų, rodančių faktinį trūkumą ir kokių galimybių jos galėtų teikti? Kaip tie sunkumai galėtų būti šalinami? Ar dėl tų kainų pajėgumų užtikrinimo priemonės galėtų tapti nereikalingos?
- 3) Pažanga derinant susiskaidžiusias balansavimo rinkas tebėra lėta; ar ES turėtų stengtis paspartinti procesą, jei reikia imdamasi teisinių priemonių?
- 4) Ką galima padaryti siekiant užtikrinti sklandų sutartos ES masto einamosios paros rinkos platformos įgyvendinimą?
- 5) Ar ilgalaikėse gamintojų ir vartotojų sutartyse turėtų būti numatyta investicijų į naujus gamybos pajėgumus garantijų? Kokios kliūtys (jei jų yra) užkerta kelią tokių ilgalaikio apsidraudimo produktų atsiradimui? Ar viešasis sektorius gali vaidinti kokį nors vaidmenį, kad atsirastų ilgalaikių sutarčių rinkos?
- 6) Kiek skirtingi mokesčiai ir rinkliavos¹⁰, taikomi elektros energijai įvairiose valstybėse narėse, sukelia iškraipymų, susijusių su veiksmingu investicijų nukreipimu, arba trukdo laisvam energijos tekėjimui?
- 7) Ką reikia padaryti, kad investicijos į atsinaujinančiųjų išteklių energiją vis labiau būtų vykdomos atsižvelgiant į rinkos signalus?
- 8) Kokios kliūtys (jei jų yra) neleidžia visapusiškai integruoti atsinaujinančiosios energijos gamintojų į rinką, įskaitant balansavimo ir dienos rinkas, taip pat kiek tai susiję su energijos tiekimu remiantis pirmumo tvarka?
- 9) Ar valstybėse narėse reikėtų laikytis labiau koordinuoto požiūrio į atsinaujinančiųjų išteklių energijos rėmimo schemas? Kokios yra pagrindinės kliūtys regioninėms

¹⁰ Tai gali būti bendro pobūdžio mokesčiai (PVM, akcizai) arba specialios rinkliavos, kurių paskirtis – remti tikslines energijos ir (arba) klimato politikos priemones.

paramos schemoms ir kaip šios kliūtys galėtų būti šalinamos (pavyzdžiui, teisės aktais)?

- 10) Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės kliūtys, kurias reikėtų šalinti, siekiant paskatinti paklausos valdymą (pvz., nepakankamai lanksčios kainos, (reguliavimo) kliūtys energijos paklausos valdymo paslaugos teikėjams / vartotojams, prieigos prie išmaniųjų namų technologijų nebuvimas, nenustatyta prievolė suteikti galimybę galutiniams vartotojams dalyvauti balansavimo rinkoje taikant paklausos valdymo schemą ir kt.)?

3. REGIONINIO BENDRADARBIAVIMO INTEGRUOTOJE ELEKTROS ENERGIJOS SISTEMOJE STIPRINIMAS

Atsižvelgiant į poreikį sukurti ir valdyti saugią ir ekonomišką elektros energijos sistemą būtina stiprinti visų energijos vidaus rinkos subjektų koordinavimą ir bendradarbiavimą. To siekiant tam tikrais atvejais reikės pereiti nuo nacionalinių prie regioninių ar Europos masto metodų.

3.1. Regioninis nacionalinės politikos koordinavimas

Kad energijos vidaus rinka visapusiškai veiktų, būtina, kad valstybės narės, formuodamos savo energetikos politiką, koordinuotų savo veiksmus ir bendradarbiautų su savo kaimynėmis. Taip pat reikia užtikrinti, kad visos regioninės iniciatyvos būtų plėtojamos nuosekliai ir padėtų kurti visapusiškai integruotą energijos rinką. Kai nacionalinės sistemos yra suskaidytos, regioninis bendradarbiavimas turėtų tapti neatsiejama energetikos sąjungos veiksmingo valdymo dalimi ir pirmu žingsniu siekiant suderinimo visoje Europos Sąjungoje.

Regioninis valstybių narių bendradarbiavimas taip pat bus itin svarbus ekonomiškiau siekiant sutartų Europos Sąjungos lygmens tikslų (pvz., geriau išnaudojant bendradarbiavimo mechanizmus siekiant atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslo), toliau plėtojant energetikos vidaus rinkos integraciją ir stiprinant energetinį saugumą. Politinis bendradarbiavimas energetikos klausimais, pavyzdžiui, Penkiašaliame forume, pagal Šiaurės jūrų šalių jėginių tinklo jūroje iniciatyvą (NSCOGI), taip pat Baltijos energijos rinkos jungčių planas (BEMIP) (<http://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/baltic-energy-market-interconnection-plan>), nauja Pietvakarių Europos tarpusavio sujungiamumo grupė (<https://ec.europa.eu/energy/en/news/high-level-group-energy-infrastructure-south-west-europe-created>) arba Vidurio ir Pietryčių Europos dujų tinklų sujungiamumo aukšto lygio grupė (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/central-and-south-eastern-europe-gas-connectivity>) dujų sektoriuje yra žingsniai reikiama linkme. Regioninis bendradarbiavimas neturėtų vykti tik tarp ES valstybių narių ar būti apribotas ES sienomis. Kaimyninėms šalims, pavyzdžiui, Energijos bendrijos susitariančiosioms šalims taikant trečiąjį energetikos dokumentų rinkinį, būtų užtikrinta, kad vidaus rinkos teikiama ekonominė nauda pasiektų ES nepriklausančias šalis. Regioniniuose forumuose taip pat turėtų būti įvertinta ir šalinama per didelio priklausomumo nuo trečiųjų šalių, kurios nusprendžia netaikyti ES vidaus rinkos teisės aktų, rizika. Regioninio bendradarbiavimo stiprinimas atveria unikalių galimybių greičiau ir ekonomiškiau daryti pažangą integruotos rinkos kūrimo linkme.

3.2. Jungiamųjų linijų gerinimas

Atsižvelgdama į akivaizdžią geresnių jungiamųjų linijų naudą Komisija pateikė išsamią strategiją (kuri yra su energetikos sąjunga susijusių dokumentų rinkinio dalis), kaip sumažinti atotrūkį siekiant jungiamųjų linijų pralaidumo 10 proc. tikslinio rodiklio¹¹ ir planuoja 2016 m. pateikti komunikatą apie tai, kaip pasiekti platesnio užmojo 15 proc. jungiamųjų linijų pralaidumo lygį, kaip paragino Europos Vadovų Taryba.

Jungiamųjų linijų tarp kelių šalių pralaidumas vis dar gana mažas ir nepakankamas numatomiems energijos srautams. Reglamentu dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių¹² nustatyti bendro intereso projektai yra itin svarbūs siekiant fiziškai integruoti nacionalines elektros energijos rinkas ir įvairinti jų energijos šaltinius. Pavyzdžiui, Baltijos šalys dar nepriklauso žemyninės Europos sinchroniniam rajonui. Taip pat yra sutarta dėl politikos regioniniam bendradarbiavimui, visų pirma Baltijos jūros regione, Pirėnų pusiasalyje, Šiaurės jūroje bei Vidurio ir Pietryčių, stiprinti. Be to, reikėtų apsvarstyti tolesnių jungčių su kaimyniniais regionais, kaip antai pietine Viduržemio jūros dalimi ir Vakarų Balkanais, galimybę.

Kad perdavimo sistemos operatoriai galėtų valdyti sistemą ir nustatyti, kur reikia naujų jungiamųjų linijų, jiems turi būti sudarytos sąlygos pasikliauti kainodara neatidėliotinių sandorių ir didmeninėse rinkose. Šiuo metu pajamos iš perkrovos mokesčių – įplaukų, gautų už elektros energijos perdavimo iš vietovių, kuriose kainos mažos, į vietas, kuriose kainos didesnės – dažnai yra didelės, tačiau retai kada naudojamos jungiamosioms linijoms statyti ar stiprinti. Tokia padėtis turėtų pasikeisti ir šias lėšas turėtų būti galima efektyviai panaudoti kuriant Europos elektros energijos sistemą.

3.3. Sistemos operatorių bendradarbiavimas

Integruotame elektros energijos tinkle būtina nuolat užtikrinti veiklos planavimo ir sprendimų priėmimo nuoseklumą. Regioninis bendradarbiavimas ir regioninis sprendimų priėmimas yra ypatingai svarbūs saugiam sistemos veikimui. Įsteigti regioniniai veiklos centrai padės veiksmingai planuoti ir valdyti tarpvalstybinius elektros energijos srautus perdavimo sistemose, taip pat tikruoju laiku. Esamos regioninės saugumo koordinavimo iniciatyvos yra svarbūs pirmieji veiksmai tolesnio regioninio koordinavimo ir sistemos veikimo integravimo linkme – šias iniciatyvas vykdančioms subjektams palaiapsniui turėtų būti suteiktos sprendimų priėmimo galios ir jomis galiausiai galėtų būti sukurtos sąlygos europiniam sistemos veikimo koordinavimui.

Europos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių tinklas (ENTSO-E) šiuo metu vaidina svarbų vaidmenį koordinuodamas perdavimo sistemos operatorių veiklą ir rengdamas tinklo kodeksus. Atsižvelgiant į būtinybę geriau koordinuoti perdavimo sistemos operatorių veiklą gali reikėti įsteigti regioninius veiklos centrus ir sustiprinti ENTSO-E. Tuo tikslu reikėtų pakeisti ENTSO-E valdymo struktūrą ir jo indėlį į energetikos sąjungos veiksmingą valdymą.

---

¹¹ COM(2015) 82 *final* – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Siekiant elektros energijos tinklų jungiamųjų linijų pralaidumo 10 proc. tikslinio rodiklio. Europos elektros energijos tinklo atitikties reikalavimams iki 2020 m. užtikrinimas“.

¹² 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB) Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009.

Atsižvelgiant į didesnę Europos perdavimo sistemų integraciją taip pat gali reikėti persvarstyti perdavimo sistemos operatorių pajamų sistemą (tarifus, perdavimo perkrovos mokesčius ir perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimą), siekiant užtikrinti, kad ji teiktų reikiamas paskatas visiems perdavimo sistemos operatoriams.

Taip pat būtina vykdyti tinklo plėtrą ir užtikrinti optimalų tinklo valdymą paskirstymo lygmeniu, nes paskirstymo tinklai yra itin svarbūs decentralizuotos vietoje iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintos energijos integravimui. Turės būti sukurtos naujos procedūros siekiant paskatinti skirstomųjų tinklų operatorius pasinaudoti lankstumu vietos lygmeniu ir spręsti šiuos naujus uždavinius ekonomiškai efektyviu būdu. Šiomis aplinkybėmis reikia persvarstyti skirstomųjų tinklų operatorių vaidmenį. Skirstomųjų tinklų operatoriai turėtų būti neutralūs rinkos tarpininkai, kad galėtų paskatinti kurti į rinką orientuotas paslaugas trečiosioms šalims. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai skirstomųjų tinklų operatoriai įpareigoti vykdyti pažangiąją apskaitą ir duomenų tvarkymą. Klausimai, susiję su duomenų nuosavybe ir duomenų apsauga nuo kibernetinių išpuolių turi būti tinkamai išspręsti, nepriklausomai nuo to, ar ši užduotis yra skirta skirstomųjų tinklų operatoriams, ar kitiems paslaugų teikėjams.

Gali reikėti taip pat apsvarstyti, ar skirstomųjų tinklų operatoriai pakankamai aktyviai dalyvauja Europos reguliavimo institucijų veikloje ir prisideda prie energetikos sąjungos veiksmingo valdymo. Be to, tinklo tarifai turi būti nustatyti taip, kad būtų skatinamas veiksmingas tinklo naudojimas ir užtikrinamas teisingas indėlis į tinklo sąnaudas; tačiau jie neturėtų riboti paklausos valdymo.

Pažangios technologijos elektros energijos tinkle – nuo aukščiausios įtampos iki atskirų namų ūkių – gali padėti ekonomiškiau spręsti kintamųjų šaltinių ir decentralizuotos elektros energijos gamybos klausimą ir sumažinti arba atidėti naujų linijų, jungčių ar pajėgumų užtikrinimo priemonių poreikį. Todėl ir toliau itin svarbu, kad skirstomųjų tinklų operatoriai ir perdavimo sistemos operatoriai glaudžiau bendradarbiautų su tinklo planavimu ir veikla susijusiais klausimais.

3.4. Reguliavimo sistemos pritaikymas prie integruotų rinkų

Integruoto elektros energijos tinklo eksploatavimo ir prekybos taisyklėse reikalaujama suderinti teisės aktais nustatytą priežiūrą. Natūralus rinkos integracijos poveikis – didesnis Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (angl. ACER) vaidmuo vykdant efektyvią integruotų rinkų veikimo ir tarpvalstybinių infrastruktūrų priežiūrą.

ACER šiuo metu daugiausia veikia teikdama rekomendacijas ir nuomones ir turi labai ribotas sprendimų priėmimo teises. Atsižvelgiant į didesnę tinklo operatorių bendradarbiavimą reikėtų sustiprinti ACER įgaliojimus ir nepriklausomumą, kad ji prireikus galėtų atlikti reguliavimo funkcijas ES lygmeniu. ACER tada galėtų spręsti regioninio ir ES masto ginčus.

Stiprinant ACER įgaliojimus jai galėtų būti suteikta teisė priimti tiesiogiai taikomus ir privalomus sprendimus dėl ES lygmens iniciatyvų ir tarpvalstybinių klausimų ir įgaliojimai užtikrinti tokių sprendimų vykdymą.

Persvarstant ENTSO-E ir ACER vaidmenis būtų galima įvertinti išsamių rinkos ir tinklų veikimą reglamentuojančių taisyklių (tinklo kodeksų ir gairių) rengimo procesą. Pastarieji rengiami aktyviai dalyvaujant ENTSO-E ir ACER.

Stiprinant reguliavimo sistemą taip pat gali reikėti įtraukti subjektus, kuriems šiuo metu netaikoma teisės aktais nustatyta priežiūra, tokiems kaip energijos biržos, kurie vaidina labai svarbų vaidmenį susietose Europos elektros energijos rinkose ir taip pat atlieka funkcijas, kurioms būdingi natūralios monopolijos požymiai. Be to, reguliavimo sistemoje turės būti atspindimas vis didesnis mažmeninių ir didmeninių rinkų ryšys.

KLAUSIMAI

- 11) Nors elektros energijos rinkos yra susietos ES viduje ir sujungtos su ES kaiminėmis šalimis, sistemas ir toliau eksploatuoja nacionaliniai perdavimo sistemos operatoriai. Regionines saugumo koordinavimo iniciatyvas vykdančiams subjektams, tokiems kaip CORESO arba TSC, šiuo metu tenka tik patariamasis vaidmuo. Ar regionines saugumo koordinavimo iniciatyvas įgyvendinantys subjektai palapsniui turėtų būti stiprinami, taip pat prireikus suteikiant jiems sprendimų priėmimo galias? Ar dabartinė nacionalinė atsakomybė už sistemos saugumą yra kliūtis tarpvalstybiniam bendradarbiavimui? Ar, atsižvelgiant į integruotos rinkos realijas, tinkamesnė būtų regioninė atsakomybė už sistemos saugumą?
- 12) Suskaidyta nacionalinių reguliavimo institucijų vykdoma priežiūra yra neveiksminga suderintoms (pvz., susiejant rinkas) elektros energijos sistemos dalims. Ar būtų naudinga stiprinti ACER vaidmenį?
- 13) Ar būtų naudinga stiprinti ENTSO vaidmenį? Kaip geriausiai tą būtų galima padaryti? Kokios reguliavimo priežiūros reikia?
- 14) Koks ateityje turėtų būti skirstomųjų tinklų operatorių vaidmuo ir valdymo taisyklės? Kaip turėtų būti pritaikyta prieiga prie matavimo duomenų (duomenų tvarkymas, duomenų privatumo užtikrinimas ir kt.), atsižvelgiant į rinkos ir technologijų pokyčius? Ar reikalingos papildomos nuostatos dėl matavimo duomenų valdymo ir atitinkamų šalių (galutinių vartotojų, skirstomųjų tinklų operatorių, perdavimo sistemos operatorių, tiekėjų, trečiųjų šalių paslaugų teikėjų ir reguliavimo institucijų) prieigos prie jų?
- 15) Ar turėtų būti suformuotas europinis požiūris į paskirstymo tarifus? Jei taip, kokius aspektus jis turėtų apimti, pavyzdžiui, tarifų struktūrą ir (arba) jų sudedamąsias dalis (fiksuoti, grindžiami pajėgumais ar energija, diferencijuoti laiko arba vietos atžvilgiu) ir savo reikmėms gaminamos energijos traktavimą?
- 16) Kadangi energijos biržos yra neatsiejama susietų rinkų dalis, ar nereikėtų apsvarstyti energijos biržų valdymo taisykles?

4. EUROPINIS TIEKIMO SAUGUMO ASPEKTAS

Didėjant tarpvalstybinei rinkų integracijai ir vystantis trumpalaikėms bei ilgalaikėms rinkoms su efektyvia kainodara, be kita ko atspindinčia naujų pajėgumų poreikį, turėtų būti siunčiami teisingi signalai dėl investicijų, kad nauji gamybos šaltiniai galėtų patekti į rinką, o jei yra perteklinių pajėgumų – kad būtų nutrauktas eksploatavimas.

Komisija pažymi, kad daugelyje valstybių narių rinkos veikimas ir tiekimo saugumas žymiai pagerėtų, pavyzdžiui, susiejus rinkas, pagerinus tarpvalstybinius srautus, sustiprinus prekybą einamosios paros rinkose bei paklausą ir panaikinus kainų ribas didmeninėse rinkose. Visa tai pagerintų kainodarą ir leistų piko valandomis susiformuoti kainoms, kurios duotų tikslesnį signalą investuoti ir apskritai padidintų atsinaujinančiųjų išteklių energijos skvarbą.

Vis dėlto šiuo metu keliose valstybėse narėse numatoma, kad artimiausiais metais gamybos pajėgumų trūks. Siekdamas spręsti šį klausimą jos taiko arba planuoja taikyti pajėgumų užtikrinimo priemones, pagal kurias mokamos atskiros išmokos už turimus pajėgumus, o ne už tiekiamą elektros energiją.

Nors pajėgumų užtikrinimo priemonės gali būti pateisinamos tam tikromis aplinkybėmis, jos gali būti brangios ir iškraipyti rinką. Be to, jos gali trukdyti siekti tikslo palaipsniui nutraukti aplinkosaugos požiūriu žalingas subsidijas, be kita ko, iškastiniam kurui¹³. Pajėgumų užtikrinimo priemonėmis turėtų būti sprendžiamas tik realus rinkos nepakankamumas ir neturėtų būti remiama neekonomiška arba netvari gamyba¹⁴.

Neseniai Komisija pradėjo sektorinį pajėgumų užtikrinimo priemonių tyrimą¹⁵ – pirmąjį pagal Europos Sąjungos valstybės pagalbos taisykles. Jį vykdant visų pirma bus išnagrinėta, ar jomis iškreipiama konkurencija ar prekyba elektros energijos vidaus rinkoje.

4.1. Metodų sistemos tinkamumui nustatyti suderinimas

Komunikate „*Elektros energijos vidaus rinkos kūrimas ir geriausių viešojo įsikišimo rezultatų užtikrinimas*“¹⁶ Komisija atkreipė dėmesį į poreikį valdžios institucijoms reguliariai atlikti objektyvų, faktais grindžiamą elektros energijos gamybos pakankamumo vertinimą, o Elektros energijos tiekimo saugumo direktyvoje¹⁷ reikalaujama, kad valstybių narių valdžios institucijos reguliariai vertintų savo šalies elektros energijos gamybos pakankamumo lygį.

Šiuo metu elektros energijos gamybos pakankamumas ES valstybėse narėse nustatomas labai skirtingai. 2013 m. lapkričio mėn. Elektros energijos koordinavimo grupė paragino suderinti Europos elektros energijos gamybos pakankamumo vertinimo metodiką, o ENTSO-E surengė viešas konsultacijas dėl savo 2014 m. elektros energijos gamybos

¹³ Žr. Komisijos komunikato „2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės“ 220 punktą.

¹⁴ C(2013) 7243 – Komisijos komunikatas „Elektros energijos vidaus rinkos kūrimas ir geriausių viešojo įsikišimo rezultatų užtikrinimas“ ir SWD(2013) 438 *final* – tarnybų darbinis dokumentas „Gamybos pakankamumas elektros energijos vidaus rinkoje. Viešojo įsikišimo gairės“.

¹⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_en.htm -
http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html

¹⁶ C(2013) 7243.

¹⁷ 2006 m. sausio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/89/EB dėl priemonių siekiant užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą ir investicijas į infrastruktūrą, *OL L 33, 2006 2 4, p. 22–27*.

pakankamumo vertinimo metodikos. Be to, Penkiašalis forumas yra įsipareigojęs sukurti regioninį pakankamumo vertinimo metodą.

Labiau standartizuotu vertinimu ES turėtų būti tinkamai atsižvelgta į tarpusavio jungtis, tarpvalstybinę energijos gamybą, kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą, paklausos valdymą ir energijos kaupimo galimybes, taip pat į atitinkamas Europos politikos aplinkybes, pavyzdžiui, tikėtiną anglies dioksido rinkos raidą ir energijos vartojimo efektyvumo politiką (sistemos tinkamumo vertinimas). Sprendimas, ar reikia imtis pajėgumo užtikrinimo priemonių, turėtų būti pagrįstas tokiu standartizuotu vertinimu.

4.2. Patikimumo standartai

Tarpusavyje sujungtose rinkose sistemos patikimumas priklauso nuo visų jos dalyvių. Net jeigu valstybės narės, atsižvelgdamos į nacionalines aplinkybes, gali turėti teisėtą prielaidą nustatyti skirtingus elektros energijos gamybos pakankamumo standartus, būtina atsižvelgti į poveikį vidaus rinkai. Jei valstybės narės nesiima veiksmų, kad užtikrintų elektros energijos gamybos pakankamumą, tai didina tiekimo saugumo riziką visai sistemai. Ši rizika yra dar didesnė, jei valstybės narės taikė savikainos nesiekiančias reguliuojamas kainas, kurios ilgainiui reiškia nepakankamas pajamas būtinoms investicijoms padengti. Kitais atvejais gali būti pernelyg linkstama į saugiąją pusę ir per daug apsidraudžiama nuo tiekimo sutrikimo rizikos. Tai galėtų lemti dideles išlaidas ir susilpninti vidaus rinkos gebėjimą nukreipti investicijas¹⁸.

Jei visos valstybės narės nustatytų aiškius sistemos tinkamumo standartus, tai suteiktų daugiau aiškumo visoms suinteresuotosioms šalims. Bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis Komisija galėtų nustatyti priimtino numatomo *priverstinio* vartotojų atjungimo intervalo lygio standartą, kuriame atsižvelgiama į nenumatyto tiekimo sutrikimo išlaidas ir poveikį ekonomikai ir visuomenei.

4.3. Pajėgumų užtikrinimo priemonių taikymo tarpvalstybiniu mastu pagrindai

Nustatant, ar reikia imtis pajėgumo užtikrinimo priemonių, reikėtų remtis Europos tiekimo saugumo stebėseną ir aiškiais sistemos pakankamumo standartais. Esamos Komisijos priemonėse, visų pirma valstybės pagalbos gairėse¹⁹, reikalaujama, kad, nusprendžiamos taikyti pajėgumų užtikrinimo priemonės, visos valstybės narės atsižvelgtų į kelis svarbius principus. Visų pirma tokiomis priemonėmis neturėtų būti diskriminuojamos technologijos (įskaitant paklausos valdymo arba kaupimo) ar naujų ir esamų pajėgumų teikėjai, jas taikant turėtų būti mokama tik už pajėgumų prieinamumą (už MW) ir jomis turėtų būti leidžiamas tarpvalstybinis dalyvavimas. Nesant bendrų susitarimų organizuoti veiksmingą tarpvalstybinį dalyvavimą gali būti sudėtinga.

Taip pat būtų galima sukurti ES lygmens taisyklę dėl tarpvalstybinio dalyvavimo įgyvendinant pajėgumų užtikrinimo priemones. Šiuo atveju reikėtų nustatyti aiškius šalių

---

¹⁸ Lygindama kaimyninėse sistemose taikomus pakankamumo reikalavimus Elektros energijos srities veiklos koordinavimo grupė nustatė, kad trūksta aiškumo dėl atsakomybės už sistemos tinkamumo ir tiekimo saugumo standartų nustatymą, nes daugelyje valstybių narių oficialių standartų nėra.

¹⁹ Komisijos komunikatas „2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės“, OL C 200, 2014 8 26, p. 1–55.

(visų pirma gamintojų, paklausos valdymo paslaugų teikėjų ir vartotojų bei perdavimo sistemos operatorių) vaidmenis bei atsakomybės sritis ir tarpvalstybinio pajėgumo tokiose priemonėse apskaičiavimo ir paskirstymo sistemą.

Tačiau, jeigu pajėgumų užtikrinimo priemonių struktūra labai skiriasi, tarpvalstybinio mastu dalyvaujantiems skirtingose sistemose pajėgumų teikėjams gali būti taikomi skirtingi reikalavimai. Tai didina sandorių sąnaudas ir gali mažinti bendrą efektyvumą. Todėl gali būti tikslinga nustatyti pajėgumų užtikrinimo priemonės (ar riboto skaičiaus priemonių) pavyzdinį modelį, kuris galėtų būti naudojamas regioniniu pagrindu ir taip palengvintų tarpvalstybinį dalyvavimą ir mažintų rinkos iškraipymą.

Komisijos neseniai pradėtas sektoriaus tyrimas²⁰ suteiks naudingos informacijos siekiant nustatyti būsimas šios srities taisykles. Sektoriaus tyrimo pranešimo projektas bus paskelbtas viešoms konsultacijoms metų pabaigoje.

Klausimai

- 17) Ar reikia sukurti suderintą metodiką elektros energijos sistemos pakankamumui įvertinti?
- 18) Kokia būtų tinkama geografinė suderintos pakankamumo metodikos ir vertinimo apimtis (pvz. ES masto, regioninė ar nacionalinė, taip pat įtraukiant kaimynines šalis)?
- 19) Ar siekiant sukurti veiksmingą bendrąją rinką būtų naudinga suderinti šiuo metu visoje ES skirtingus sistemos pakankamumo standartus?
- 20) Ar būtų naudinga sukurti bendrą europinę tarpvalstybinio dalyvavimo pajėgumų užtikrinimo priemonėse sistemą? Jei taip, kokie turėtų būti tokios sistemos elementai? Ar būtų naudinga sukurti pajėgumų užtikrinimo priemonių pavyzdinius modelius? Jei taip, kokie jie turėtų būti?
- 21) Ar sprendimas įvesti pajėgumų užtikrinimo priemones turėtų būti grindžiamas suderinta elektros energijos sistemos pakankamumo vertinimo metodika?

5. TOLESNI VEIKSMAI

Šiuo konsultaciniu komunikatu dėl elektros energijos rinkos modelio bus pradėtos viešos konsultacijos dėl naujo rinkos modelio struktūros, siekiant parengti būsimus pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir ne teisėkūros procedūra priimamų aktų. Šiuo konsultaciniu komunikatu siekiama suteikti galimybę visoms suinteresuotosioms šalims pateikti atsiliepimus apie pateiktą viziją ir nustatytus veiksmus, kurių reikia imtis norint ją įgyvendinti. Jis bus papildytas detalesniais ir išsamesniais klausimais dėl tam tikrų aspektų, visų pirma susijusių su elektros energijos tiekimo saugumu.

Be to, komunikate dėl naujų galimybių energijos vartotojams teikiančių priemonių rinkinio įgyvendinimo, kuris priimtas kartu su šiuo konsultaciniu komunikatu dėl elektros energijos rinkos modelio, išsamiai aprašomas naujas energijos vartotojo

²⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_lt.htm.

vaidmuo ir išdėstomi būtini veiksmai. Trys pagrindiniai elementai siekiant tos vizijos yra galių vartotojams (namų ūkiams, verslui ir pramonei) suteikimas, pažangieji būstai bei tinklai ir duomenų valdymas ir apsauga. Veiksmai, apibrėžti vartotojams skirtame komunikate, grindžiami plataus masto konsultacijomis su piliečiais, vartotojais ir suinteresuotosiomis šalimis, įskaitant per pirmąjį 2014 m. pusmetį įvykusias viešas konsultacijas ir diskusijas Komisijos vadovaujamosiose ekspertų grupėse²¹.

Galimas tolesnis teisėkūros darbas pagal šiandien pateiktus komunikatus galėtų apimti šių teisės aktų pakeitimus, atsižvelgiant į būsimo darbo rezultatus:

- Elektros energijos direktyvos,
- Elektros energijos reglamento,
- ACER reglamento,
- Infrastruktūros reglamento,
- Elektros energijos tiekimo saugumo direktyvos,
- Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos,
- Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos.

Be to, šis darbas turės poveikį įvairiems tinklo kodeksams, visų pirma balansavimo, nepaprastųjų padėčių ir atkūrimo kodeksams. Būsimoose pasiūlymuose ir jų poveikio vertinimuose bus atsižvelgta į konsultacijų metu gautus atsakymus.

Visus šiame komunikate pateikiamus klausimus, taip pat atskirą klausimyną dėl elektros energijos tiekimo saugumo galima rasti Komisijos interneto svetainėje. Atsakymas turėtų būti pateiktas laikantis joje pateiktų nurodymų²² ne vėliau kaip 2015 m. spalio 8 d. Komisija ketina paskelbti išvadų dokumentą, kuriame bus apibendrinti pagrindiniai šių konsultacijų rezultatai. Komisija saugos gautų atsakymų konfidencialumą, jeigu bus pateikti atitinkami pagrįsti prašymai.

---

²¹ Energetikos GD Pažangiųjų elektros energijos tinklų darbo grupė, Piliečių energetikos forumo pažeidžiamų vartotojų darbo grupė.

²² <https://ec.europa.eu/energy/en/consultations>.